

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İHTİSAS KİTAPLIĞINDAKİ ESKİ KUR'AN TERCÜMELERİ

OSMAN KESKİOĞLU

Türkler Müslümanlığı kabul ettikten sonra elbette Tanrısal kitabı anlamak istemişlerdir. Şifahî surette tercüme ile Kur'anı anlayıp anlattıkları şüphesizdir. Ancak yapılan tercüme-leri tesbit ederek ilk yazılı tercümenin hangi aşırda meydana getirildiği bilinmemektedir. Elde mevcut tercüme-ler kelime kelime yapılmış eserlerdir. Bunlar Farsça tercüme-ler örnek tutularak yapılmış olsa gerektir. Elde mevcut en eski tercüme İstanbul'da Türk-İslâm Eserleri Müzesinde 72 No. da kayıtlı olup istinsah tarihi 1333 M. (H. 734) ise de bunun daha eski olduğu, hicretin beşinci yüz yılına ait bulunduğu sanılmaktadır. Bu nüsha Devlet Şah Oğlu Mehmed eliyle yazılmıştır.

Muhtelif kütüphanelerde türlü tarihlerde yapılmış Türkçe Kur'an tercüme-leri vardır. Bunların çoğu 8, 9. yüzyıllarda yapılmıştır. Arapça kelimelerin altına veya üstüne karşılıklarını yazmak suretiyle meydana getirilen bu tercüme-ler birbirine çok benzerler (*).

Bunların içinde Türkçe ve Farsça ikisi bir arada yazılmış tercüme-ler de vardır. Sivrihisar'da Şeyh baba Yusuf cami'inde böyle bir tercüme bulunduğunu söylüyorlar.

Vakıflar Genel Müdürlüğü İhtisas Kitaplığında bulunan tercüme-lerden ikisini Vakıflar Dergisi IV. sayıda incelemiştim. Bu tercüme-lerin dört tanesinden de burada ve kısaca bahsetmek istedim:

(*) Abdülkadir İnan, 1960 Belleten yılığında bu tercüme-lerden bir kısmını incelemektedir.

— I —

Bu nüsha İhtisas Kitaplığının 38 numarasında kayıtlıdır. 27x40 (12x20) cm. ebadında olup her sahifede 9 satır vardır. 888 sahifedir. Yazısı harekeli nesihdir. Evvel-i Safer 949 H. tarihinde Ali Fakih Bin İskender Bin Abdullah Giresunlu tarafından yazılmıştır. 1108 H. tarihinde Gelibolu'da Eski Cami'e vakfedilmiştir. Vakıf Koğacı Zade Mustafa Çelebi Bin Şeyh Ahmed efendidir.

Bu nüshanın en önemli hususiyeti, sonunda Türkçe olarak Kur'anın fazileti, Kur'an okuma, tecvit kaidelerine, harflerin mahreçlerine, dair geniş bilgi verilmiş olmasıdır. Telâffuz meselesinin öneminden bahs olunmaktadır. Seslerin kalın veya ince çıkmasından bahsederken: Ne koyun sesi, ne keçi sesi gibi değil, belki kuzu sesi gibi olmasını, söylemektedir. Mehmed Bin Tayfurî Secavendî tarafından konulan vakıf = secavent işaretlerini anlatmakta, Arapçaya uygun telâffuza riayet edilmesini söylemektedir.

Kur'anın yedi harf üzerine inmesini bize şöyle anlatıyor:

«Allahü Tealâ viribidi Kur'anı Kerimi Muhammed Mustafa'ya, Kureyş dilince viribidi. Çün böyle olcak Hareti Resul didi ki: Yarap, benüm ümmetüm yedi dürlü dil ve lûgat söylerler didi. Pes bu lûgatça nice öğreneler didi. Andan Haktealâ Celale Celâluhu buyurdu ki: Yar Muhammed ol yedi dilce ve lûgatça öğredesin. Pes imdi bu yedi kıraat anıncün okunur». S. 878

(*) Eski Osmanlıcada «Viribmek : Göndermek» demektir.

«Ve dahi yerde ve gökde, dünyada ve ahiretde Kur'an'dan şerif, ulû aziz nesne yoktur.» S. 876

Eserin ketebesini biraz bozuk bir Arapçayla olup şöyledir:

1 - قد وقع الفراغ من هذه النسخة الشريفة
المسمى كلام الله القديم

2 - على يد عبد الضيف النجيف الحقيق المذنب
المحتاج الى رحمت (Böyledir) الله تعالى

3 - قليل الاحسان كثير المصيان اذا غاب لم يذكر
واذا حضر

4 - لم يعرف من غبار القدماء والزهراء
والصالحين على فقيه بن سكيندر

5 - بن عبادة قائم كبرسون غفراته ولوالديه
واستاذين ولجميع المؤمنين والمؤمنات

6 - واحسن اليهما واليه ولين نظر ولين قرأ
هذا المصحف ودعا لكاتبه

7 - بالادعية الصالحة غفراته اليه في شهر المبارك
في اول صفر سنة تسع واربعين

8 - وتسمياه
هر كسى كيم لطف اخسان ايله
خير دوغاييده يازان كيشي

Her kişi kim lûtf (u) ihsan eyleye
Hayır dua ide yazan kişiye

«İşbu Kur'an-ı Kerim nüshası; ihsanı az, isyanı çok olup bulunmadığı zaman anılmayan, bulunduğu zaman tanınmayan; âlimlerin, zahitlerin ve salihlerin ayağının tozu, Allah'ın rahmetine muhtaç, yazıklı zayıf kul Giresunlu Abdullah Oğlu İskender Oğlu Ali Fakih eliyle yazılıp tamamlanmıştır. Allah onu, anasını, babasını, üstadlarını, bütün müminleri mağfiret etsin. Onlara lûtf ve ihsanda bulunsun. Bu Mushafa bakanı, onu okuyanı, hayır dua edenini bağışlasın. Bunun yazılması 949 senesi Safer ayının başında sona ermiştir.»

Eserde Kur'an-ı Kerim hakkında şöyle bir manzame vardır:

Râhat-ı ervâh-ı mâ'îmin hânende-i Kur'an olur,

Hânende-i Kur'an olan her cism içinde can olur.

Kim ki ol Hak (kum) kelamın okusa leyl ü nehâr

Bin sevab her harfine Hak'dan ana ihsan olur

Okuyan hem dinleyen Kur'anı canı sadıkile

İkistün ecr ü müzdi dübedüz yeksân olur

Kande kim Kur'an okunsa âleme rahmet yağar

Hem yine tanla delili ol Rahim ü Rahman olur

Her kim ki Kur'anı göntülden dinlemese

Kavl-i Peygamber'dür ki kâfir-i isyan olur

Her kim ki sevse Kur'anı hem Kur'an ohuyanı

Ol hakikat defterinde sahib'ül iman olur Ey müslüman sen hemişe can ü dil

Kur'ana vir Müjdi İndella h sana hub hücceti bürhan olur

Ger ibadet eylesen sen biş vakit (namaz) Kur'an ile

Mekentün Cennet içinde bağile bustan olur

Ger seni kabre koyanda sorucu gelse sana Ol gün anda kabir içinde müşkilün asân olur

Giçenlertün ervahını şad eyle sen Kur'an ile

Tanla senin ruhun dahi uçmak da hem şadan olur.

Hafz-ı Kur'an olursan ey azizim bellü bil,

Hemîşe cennet içinde hurriyle ridvan olur

Hakdan kime ola nasib ilm-i kelâmullah yakın

Ol cihanda ta'ebd ol abdiken sultan olur Öğreden hem öğrenen peyvesdi Mushaf yazan

Kamusu ber-müsiivv herdem ol O s-
 m a n olur
 Ey azızın cehd kıl oğlunu K u r ' a n e
 vir
 Ol senin ma'şer gütünde derdins der-
 man olur
 Çün B i s m i l l â h i getirürse oğlun
 sentin
 Yedi ecdadı yakın bil atık-ı yezdan olur
 Her neküm sen harc eylesen: oğlunun üs-
 tadına
 Bırne c e n n e t içinde sana bin ih-
 san olur
 Çünkü ehl-i müslümanşın kulluga bağ-
 la belün
 Ol senin hocan katında müjdün c e n-
 nette gılman olur
 Olma ey aşık A l l a h ın rahmetinden
 na'imid
 Z ü l - C e l â l i n rahmetinden hadd-i
 bi-payan olur
 S. 876-877

Eserde İ h l â s sûresinin tercü-
 mesi şöyledir:

احد الله هو قل
 birdür Tanrı ol Eyit
 الصمد الله

Tanrı hacet olunur serverdür

ولم يكن ولم يولد لم يلد

Togmadı dahi togrunulmadı dahi olmadı

احد كفواً له

anun bendeşi kimse

— II —

Vakıflar Genel Müdürlüğü İhtisas kitaplığında 58 numarada kayıtlı kelime kelime tercüme-
 li bir mushaf daha bulunmaktadır. 31x21 (23x14) ebadındadır. Her sahife-
 de 9 satır vardır. 938 sahifedir. Baş tara-
 fı tezhiplidir. 933 H. tarihinde Ş a m'da
 yazılmıştır. Ketebesini varsa da kâtibi bel-
 li değildir.

Ketebesini şöyledir :

- 1 - وقع الفراغ من تحرير كلام الله القديم
- 2 - يوم الخميس رابع عشر جازى الآخر

- 3 - سنة ثلاث وثلاثين وتسمائة
- 4 - وذلك بدمشق الشام
- 5 - المحروية صاحبها الله
- 6 - عن الآفاق

«İşbu Kelâm-ı Kadim'in ya-
 zılışı 933 senesi Cemaziyelâhîr'in öndör-
 düncü Perşembe gütür sona ermiştir. Ve
 Ş a m'da yazılmıştır.»

Bu Mushaf Veziri Kebir
 İbrahîm Paşanın vakfidir.
 1939 yılında İstanbul, Silivri
 Kapıdaki Hadım İbrahîm
 Paşa Cami'inden alınarak Vakıf-
 lar Genel Müdürlüğüne
 getirilmiştir.

Bu mushafta İ h l â s sûresi ter-
 cümesi şöyledir:

«Eyit, Ya M u h a m m e d ol
 A l l a h birdür, T a n r ı kimseye
 muhtaç değildir. Oğlu kıza yokdur. Kim-
 se doğurmadı, özü dahi kimseden doğ-
 madı, özüne kimse oşşamaz, özü dahi
 kimseye oşşamaz.»

فأى آلاء ربكما تكذبان

Âyetinin tercümesi :

«Pes Kangı nimetlerini T a n r ı-
 n ız ın yâ insle cinniler yalanlayub
 inkâr edersiz.»

— III —

Adı geçen İhtisas Kütüphanesinde
 ve 59 numarada kayıtlı bir tercümeli
 K u r ' a n ı K e r i m daha vardır ki
 40x27 (28x16) cm. ebadındadır. Baş tara-
 fı tezhiplidir. 804 sahifedir. Her sahife-
 de 11 satır vardır. Bu nüsha 956 H. tari-
 hinde B e d r ü ' d - d i n B i n M u-
 r a d tarafından yazılmıştır.

Ketebesini şöyledir :

- 1 - وقد وقع الفراغ من تحرير هذا المصحف الشريف يوم العرفة ذى الحجة
- 2 - المباركة سنة ست وخمسين وأصممة في بلدة قسطنطينية المحمية

- 3 - عن يد اضعف العباد شيخ بدرالدين ابن شيخ مراد الشهر باعى حافظ ابوه